

СЪОБЩЕНИЕ ЗА МЕДИИТЕ

Представяне на доклада

ИНОВАЦИИ.БГ 2009

Българската иновационна система в условията на глобална икономическа криза

(пълният текст на доклада можете да намерите на страницата на Фондация „Приложни изследвания и комуникации“ в интернет: www.arcfund.net)

През 2009 г. светът е изправен пред най-сериозната икономическа криза от Великата депресия насам. Създадена се ситуация изисква бързи и смели решения от страна на правителствените и бизнес лидерите за превръщане на кризата във възможност и за възвръщане на икономическия растеж. България трябва да преосмисли своята икономическа политика и да излезе с интегрирана стратегия за икономически възход на основата на иновациите, технологичното развитие и науката. Докладът *Иновации.бг 2009* си поставя задачата да даде отправни точки и предложения как да бъде осъществена подобна стратегия.

Докладът *Иновации.бг 2009* продължава традицията по разработването на **Индекс на иновативност на българските предприятия** – запазена търговска марка на изданието. Индексът е уникален тъй като оценява иновативността на предприятията по две групи фактори: (а) степен на новост на иновацията (дали е нова само за предприятието, за страната/пазара или международно) и (б) типа иновации, използвани от предприятията (продуктови, процесни, организационни и/или маркетингови). Той се основава на резултатите от годишните проучвания на иновационната активност на българските предприятия, провеждани от Европейския иновационен център към Фондация „Приложни изследвания и комуникации“.

Според иновационния индекс на българските предприятия за две години (2006 - 2008) **общият брой на предприятията, които осъществяват иновации в България, се е увеличил с между 3 и 9 процентни пункта.** Данните от индекса сочат, че вече се е формирал **слой от около една трета от фирмите (29-34%), които иновират всяка година**, като 90 % от тях имат ненамаляващ бюджет за иновации, а половината са го увеличили през 2008 г. спрямо 2007 г. Около 7 до 10 % от предприятията иновират спорадично.

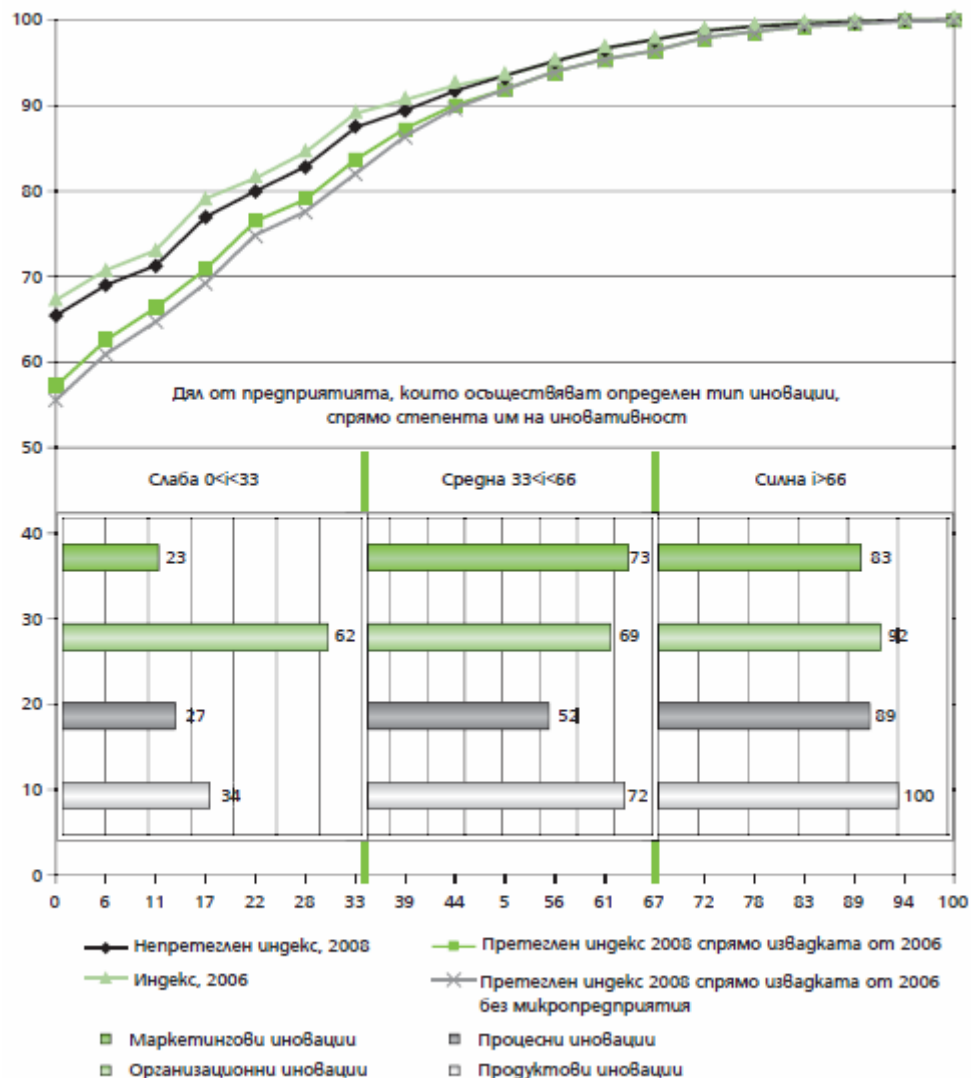
Иновационната активност на българските предприятия зависи от редица вътрешни и външни фактори. Най-пълно съвкупно обяснение на иновативността на българските предприятия се дава от следните фактори: (а) характеристики на **пазара**, на който те работят, (б) притежаването на **международно признати стандарти**, (в) прилагането на принципите на **стратегическото позициониране** и (г) характеристиките на внедрените в предприятието **ИТ системи**.

Средният индекс на иновативност на предприятията, работещи предимно на международни пазари, е три пъти по-висок в сравнение с работещите само на местни пазари (разположени до 30 км от предприятието) и два пъти по-висок в сравнение с регионалните пазари (разположени до 100 км от предприятието).

Иновациите са дългосрочен ангажимент и изискват специфична нагласа, която не се създава за една година или няколко месеца, какъвто най-често е обхватът на оперативното планиране. **Средната иновативност на българските предприятия, чийто хоризонт на планиране е 3 години, е с 50 % по-висока в сравнение с предприятията с хоризонт до 1 година.** Предприятията, които планират дългосрочно,

обикновено предусещат и налагат микротрендове. Това довежда до въвеждането радикални продукти и процесни иновации и до значими промени в потребителското търсене.

Фигура: Иновационен индекс на българските предприятия и водещи иновации в България

Източник: Фондация „Приложни изследвания и комуникации“, 2009.

България отбелязва третата си година на пълноправно членство в ЕС и макар напредъкът в икономиката на страната да е стабилен, той не се трансформира в по-добър иновационен потенциал. **Иновационната система на страната страда от недостиг на критична маса** - изследователската и образователната инфраструктура остават фрагментарни, което води до разпиляване на изследователски потенциал. Бизнесът е слабо въвличен в иновационния процес, а взаимодействието в рамките на иновационната система е неефективно.

Съществуват отворени проблемни зони, които изправят България пред сериозни дългосрочни демографски, икономически и социални предизвикателства:

- **Снижаващо се качество на образователните услуги** - Сравнителните резултати от участието на България в международни стандартизирани

изследвания показват тенденция на влошаване на подготовката на учениците както по отношение на различните образователни степени, така и в динамика.

- **Деквалификация** - Данните за участието в продължаващо обучение класират България на последно място в Европа с огромно изоставане спрямо по-голяма част от страните членки и кандидатки за членство. За 2006 г. делът на населението във възрастовата група 25-64 години, участвало във формално или неформално обучение, е 1,3 % при средно равнище за ЕС-27 от 9,6 %.
- **Недостатъчен брой на заетите с изследователска и развойна дейност и неефективна структура по отношение на секторната заетост** – Персоналът, зает с научноизследователска и развойна дейност, е един от двата основни входящи потока (заедно с финансирането на НИРД), които определят потенциала на цялостната научна, технологична и иновационна система. Ниските сравнителни стойности на България по този показател (0,56 % от работната сила за 2006 г., следвана единствено от Румъния) се допълват от недостатъчен темп на нарастване от едва 12 % при много ниско за Европа базово равнище.
- В България почти **60 % от персонала, ангажиран с осъществяването на научна и изследователска дейност, е в държавния сектор** - на бюджетна издръжка, при спазването на предимно институционални принципи на финансиране и централизирано определяне на приоритети за научно и технологично развитие.
- Характерно за повечето европейски държави е относително по-силното **присъствие на млади хора в областта на науката и технологиите** в сравнение със заетите в останалите сфери на икономическа активност. Изключение правят пет страни, между които и България, заедно с Хърватия, Румъния, Италия и Словакия.
- **Инвестициите в изследователска и иновационна дейност относително намаляват** - Опитът показва, че разходите за НИРД и иновации са едни от перата, които най-напред се съкращават от фирмите в условията на криза. **В такива условия още повече нараства значението на публичните инвестиции за научно-изследователска и развойна дейност и иновации.** За периода 1998 - 2007 г. разходите за научно-изследователска и развойна дейност в ЕС-27 са нараснали с 2,2 %. **Промяната за България е в обратна посока – намаление с почти 16%.**
- **Силно изразена междурегионална дивергенция по отношение на иновационния потенциал** – Съществуващият дисбаланс до голяма степен обяснява както ниския процент на иновативни предприятия, така и слабата връзка между отделните иновационни партньори. Без наличието на полицентричност (поне един добре развит град в регион, който да играе ролята на притегателен център за инвеститорите) би било трудно да се постигне устойчиво развитие. В случая не става дума за пренасочване на средства към по-бедните региони, а се има предвид целенасочена **политика, основана на наскоро разработените Регионални иновационни стратегии по райони за планиране** и държавните инвестиции в иновационна инфраструктура - университети, центрове за трансфер на технологии, фондове за рисков капитал и други.

Ефективното използване на потенциала на иновационната система изисква категорични **решения в няколко основни насоки:**

1. България има **нужда от интегрирана национална стратегия за научно, технологично и иновационно развитие**, която да защити интересите и да развие компетенциите на всички групи участници в създаването и внедряването на ново знание – изследователски и образователни звена, технологични брокери и посредници, бизнес. За да бъде постигната необходимата висока ефективност на обществените разходи за иновации трябва да има **ясен план за допълняемост на средствата по различните програми и инструменти, налични в България**. България продължава да е една от малкото държави в ЕС, която **няма инструмент за съфинансиране на проектите, спечелени от български организации по Рамковата програма за конкурентоспособност и иновации на ЕС**.
2. Сегашното състояние на фрагментарност и липса на координация между министерства, ведомства и агенции в провеждането на единна политика в областта на науката и иновациите диктува необходимостта от вземането на **радикално решение в посока създаването на силна структура в лицето на специално министерство или агенция за наука, технологично развитие и иновации на пряко подчинение на министър-председателя**. Успешните практики на национално и регионално равнище в Европейския съюз красноречиво говорят за ролята на един общ политическия център при вземането на решения в тази област.
3. **Установяване на трайно и ефективно взаимодействие между различните субекти на националната иновационна система** – научноизследователски звена, висши училища, иновативни фирми, посреднически организации.

Разработването и изпълнението на интегрирана стратегия за научно, технологично и иновационно развитие на България, основана на представените три насоки, е необходимо условие икономика на страната да излезе на **нова траектория на устойчив, изпреварващ растеж** през следващото десетилетие.

* * *

Вече пета поредна година докладите *Иновации.бг* целят да осигуряват ежегодно надеждна оценка на иновационния потенциал на българската икономика и на състоянието и възможностите за развитие на българската иновационна система. Докладът прави препоръки за подобряване на обществената политика по отношение на иновациите, като се опира на най-новите теоретични и емпирични изследвания в света и отчита специфичната икономическа, политическа, културна и институционална рамка, в която се развива иновационната система на България. Той е предназначен за лидерите – хората, които вземат решения в обществения и частния сектор в страната.

Иновации.бг следва установена методология одобрена от Експерния съвет по иновации към Фондация “Приложни изследвания и комуникации” и анализира състоянието и възможностите за развитие на националната иновационна система на базата на иновационния индекс на българските предприятия и на пет групи показатели:

- съвкупен иновационен продукт;
- предприемачество и иновационни мрежи;
- инвестиции и финансиране на иновациите;
- човешки капитал за иновации;
- информационни и комуникационни технологии.